

وضعیت باور به دنیای عادلانه در میان کاربران اینترنت

مورد مطالعه : دانش آموزان دوره دوم متوسطه شهر تهران

سمیه تاجیک اسماعیلی

سحر حیدری نصیر

چکیده

پژوهش حاضر با هدف تحلیل وضعیت باور به دنیای عادلانه در میان دانش آموزان کاربر اینترنت در میان دانش آموزان دوره دوم متوسطه شهر تهران به انجام رسیده است. پژوهش از نوع توصیفی-پیمایش و ابزار اندازه گیری، پرسشنامه است. جامعه آماری، شامل کلیه دانش آموزان دوره دوم متوسطه شهر تهران و حجم نمونه بر اساس جدول مورگان ۳۸۴ نفر و به شیوه خوشه‌ای چند مرحله‌ای انتخاب شده است. برای سنجش وضعیت باور به دنیای عادلانه در میان دانش آموزان کاربر اینترنت از پرسشنامه طراحی شده توسط ساتون و داگلاس (۲۰۰۵)، دالبرت (۱۹۹۹) و دالبرت و همکاران (۲۰۰۱)، و تهیه شده توسط صفاری نیا (۱۳۹۱) استفاده شد. یافته‌های حاصل از تجزیه و تحلیل داده‌ها نشان داد، ابعاد: باورهای دنیای عادلانه برای خود، باورهای دنیای ناعادلانه، باورهای دنیای عادلانه برای دیگران و باورهای دنیای

---

^۱ عضو هیئت علمی گروه ارتباطات اجتماعی، واحد تهران شرق، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران (نویسنده مسئول) s.t.esmaeili@gmail.com

^۲ کارشناس ارشد ارتباطات اجتماعی، واحد علوم و تحقیقات تهران، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران . s.heydarinasir@gmail.com

عادلانه عمومی با میانگین‌های ۳,۴۰، ۳,۳۶، ۳,۱۰ و ۳,۰۶ (درمقیاس اندازه‌گیری ۱ تا ۵) تاحدودی مورد باور دانش‌آموزان است.

واژگای کلیدی : باور به دنیای عادلانه برای خود، دنیای عادلانه برای دیگران، کاربران اینترنت، دانش‌آموزان

مقدمه و طرح مسأله

پیدایش بسترها و ابزارهای نوین ارتباطات، عاملی محوری در پیدایش عصر اطلاعات است. تحولات اجتماعی اغلب موجب تغییر ارزش‌های اجتماعی می‌شوند؛ به ویژه روابط اجتماعی را تغییر می‌دهند و پیدایش رفتارها، نگرش‌ها و حتی گروه‌های جدید را سرعتی می‌بخشند. به بیان دیگر، الگوهای جدید اجتماعی در اثر پیدایش و توسعه بسترها و ابزارهای نوین ارتباطات حاصل می‌شوند (داوودی و تاجیک اسماعیلی، ۱۳۹۷: ۲۸۱). گرایش گسترده کاربران به استفاده از رسانه‌های نوین ارتباطی باعث شده کاربران تغییرات و دگرگونی‌های زیادی در برخی ابعاد نگرشی، رفتاری و شناختی خویش احساس کنند.

رشد و گسترش روزافزون ارتباطات و اطلاعات، منجر به استفاده بسیار زیاد و گاه افراطی از وسایل ارتباطی نوین شده است. اینترنت مهم‌ترین ابزار ارتباطی عصر جدید است که به جرأت می‌توان گفت بخش زیادی از نیازهای رسانه‌ای، ارتباطی و اطلاعاتی انسان امروز را پاسخ می‌دهد. اینترنت به خودی خود ابزار بی‌ضرر نیست، اما استفاده بیش از حد و نادرست آن خطر اعتیاد به اینترنت را به دنبال دارد که این پدیده مشکل عمده‌ای را برای بهداشت روانی جامعه ایجاد کرده است. شاید به جرات بتوان گفت شایع‌ترین آسیب‌هایی که در حال حاضر خانواده‌ها به خصوص دامنه سنی نوجوان و جوان را درگیر نموده است اعتیاد به اینترنت می‌باشد. اعتیاد به اینترنت به معنای استفاده بیش از حد یا نامعقول و بیمارگونه از اینترنت است (Nastiezaie, ۲۰۰۹: N). به نقل از فرهادی نیا و همکاران، (۱۳۹۲، ۶۳).

ایران، جامعه‌ای است که تحت تأثیر تحولات پرشتاب فناوری‌های نوین و جهانی شدن قرار گرفته است. در جریان این تأثیرگذاری، دگرگونی‌هایی در سبک زندگی مردم در پرتو جهانی شدن اتفاق افتاده است (خواجه نوری و مقدس، ۱۳۸۷: ۹۳). جهانی شدن به‌ویژه در بعد اجتماعی عامل مهمی در تغییر نگرش‌های فردگرایانه و جمع‌گرایانه است. امری که در بلندمدت نظام‌های ارزشی و باورهای افراد را که هویت سنتی آن‌ها را تعریف می‌کند، از کارکرد خود ساقط می‌کند. همچنین آمارها نشان از روند روبه افزایش فردگرایی در ایران دارند. برای مثال، در تحقیق هافستد که

در میان ۵۳ کشور جهان صورت گرفته، رتبه فردگرایی در ایران را ۲۴ و به عبارتی کمی بیش از متوسط نشان می‌دهد. از آن جا که جامعه ایران یک جامعه در حال گذر و در حال تغییر از جامعه سنتی می‌باشد الگوی استناد در جامعه ما نیز، که در ابتدا الگوهای محلی و بومی بودند و اساس رفتارها را تشکیل می‌دادند، در ترکیب خود با الگوهای جدید، دچار دگرگونی شده‌اند (عبدالله آبادی، ۱۳۹۵: ۲۸). برخی از این تحولات مشاهده شده در الگوهای فردگرایی، منجر به ایجاد تغییرات، تحولات و دگرگونی‌های عمده‌ای در حوزه‌های مختلف روانی و رفتاری افراد جامعه به ویژه کاربران شده‌اند.

باور به جهان عادل، وهم‌گنایی قابل پیش بینی، منظم و پایدار را تولید می‌کند و در کودکی تحت تأثیر اجتماعی شکل می‌گیرد، اما همراه با رشد شناختی شدت آن تغییر می‌کند (صفاری نیا، ۱۳۹۱، ۴۹). در عین حالی که این باور یک برداشت جهانی مشترک است، اما در میان افراد تفاوت‌های قابل ملاحظه‌ای بر سر اینکه به چه میزان از آن سهم می‌برند وجود دارد. برای فردی که شدیداً طرفدار باور به جهان عادل است، اتفاقاتی که منجر به لغزش این باور می‌شوند، تهدید به شمار می‌آیند؛ به ویژه اینکه افراد، با رنج وصف ناپذیر دیگران ناراحت می‌شوند (صفاری نیا، ۱۳۹۱، ۴۸). نظریه باور به دنیای عادلانه (باور به جهان عادل)، توسط روان‌شناس اجتماعی، ملوین لرنر مطرح شده‌است. این نظریه اشاره به این دارد که افراد ذاتاً تمایل دارند باور کنند در جهانی عادل زندگی می‌کنند که در آن هرکس چیزی را به دست کی آورد که سزاوار آن است (بونک و ون و گت، ۲۰۰۸، ترجمه صفاری نیا و حسن زاده، ۱۳۸۹).

باور به جهان عادل، یک تیغ دو لبه است، چرا که فواید روان‌شناختی آن افراد را برای دفاع از این باور در مقابل شواهد متناقض بر می‌انگیزد- از طریق به حداقل رساندن بی‌عدالتی‌هایی که برای دیگران اتفاق می‌افتد و هنگامی که امکان پذیر باشد، افراد ممکن است این کار را به وسیله یاری رساندن فعال به قربانیان انجام

دهند، اما در جایی که ممکن نباشد، ممکن است راهبردهای شناختی مثل سرزنش و تحقیر را برای به حداقل رساندن بی عدالتی اتخاذ نمایند. به طور تجربی، باور به جهان عادلانه قوی، نگرش‌های متعصبانه را نسبت به گستره‌ای از گروه‌های محروم جامعه شامل مهاجران، بیکاران، سالخورده‌گان و فقیران پیش بینی می‌کند. بنابراین، باور به جهان عادل می‌تواند تا حد زیادی به صورت «خطای منفی»^۴ تو صیف شود) ساتن و داگلاس، ۲۰۰۵ به نقل از صفاری نیا، ۱۳۹۱، ۴۹).

دو نوع عمده از باور به جهان عادل وجود دارد: باورهای عمومی^۵ مربوط به عادلانه بودن دنیا و باورهای شخصی^۶، مربوط به عادلانه بودن وقایعی که در زندگی خود فرد اتفاق می‌افتند. هر دو نوع این باورها با دامنه‌ای از پیامدهای مثبت شامل خلق بهبود یافته و نسبت فزاینده بهبودی در بیماری همراه هستند (مک پارلند و نوزن، ۲۰۱۰، به نقل از صفاری نیا، ۱۳۹۱، ۴۹).

امروزه کاربرد فناوری‌های نوین ارتباطی از جمله اینترنت و تلفن همراه، در میان نوجوانان رشد فزاینده‌ای یافته‌است. در جهان امروز، فرهنگ رسانه‌ای با برتری رسانه اینترنت و تلفن همراه فراگیرترین و قوی‌ترین فرهنگ تأثیرگذار در جامعه است. مرکز ثقل این تأثیر روی نسل در حال رشد، یعنی نوجوانان و جوانان است. به عبارتی دیگر، بخش قابل توجهی از زندگی جوانان امروز، به ویژه دانش‌آموزان را ارتباط با اینترنت و تلفن همراه تشکیل می‌دهد. هر چند این ارتباط می‌تواند به رشد مهارت‌های مختلف یادگیری منجر شود. اما در کنار این مهارت‌ها و مزایا، باید در کمین خطرهای پنهان آن نیز بود (حسن زاده، صالحی، رضایی کیاسری، ۱۳۸۹: ۷۰-۷۱). نوجوانان و جوانان ایرانی به علت ویژگی‌های خاص سنی تجربه‌های ویژه دوران نوجوانی و جوانی، گرایش بیشتری به استفاده از فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی دارند، لذا بیشترین تحولات ناشی از این دگرگونی‌ها را نیز تجربه می‌کنند.

اینترنت به دلیل جذابیت‌های زیادی که دارد، نوجوانان و جوانان را بیش از هر قشر دیگری به خود جذب می‌کند. آسان بودن دسترسی، همیشه و همه جا در

۵Negative illusion

۶General beliefs

۷Personal beliefs

دسترس بودن، امکان دریافت کلیه اطلاعات مورد نیاز، امکان ایجاد ارتباط با دیگران بدون محدودیت زمان و مکان و ... از امکاناتی است که کاربران را به سوی اینترنت جذب می‌کند. در کنار این امکانات، شرایط دیگری مانند دانلود بازی‌های اینترنتی، نرم افزارها و فایل‌های گوناگون، آپلود تصاویر، عکس‌ها، ویدئوها و پست‌های مختلف، وبگردی‌های بی هدف، هرزه نگاری‌ها و ... از جمله مواردی است که می‌تواند استفاده روزافزون از اینترنت را برای کاربران گریزناپذیر کند. اینترنت هم مانند هر پدیده دیگری، هم داری جنبه‌های مثبت است و هم منفی، که در جای خود، بحث برانگیز و قابل تأمل است. کیمبرلی یانگ (۱۹۹۶) تحقیقات گسترده‌ای را در حوزه اعتیاد یا وابستگی به اینترنت، انجام داده است. وی بعد از مطالعات گسترده‌ای در این زمینه، علائم وابستگی به اینترنت را مجذوب شدن در اینترنت، گذراندن اوقات طولانی تر در اینترنت، احساس بی‌حوصلگی و افسردگی دارد، مخصوصاً هنگامی که می‌خواهد ارتباطش را با شبکه قطع کند، از دست دادن بسیاری از فرصت‌های شغلی و آموزشی، دروغ گفتن به اعضای خانواده، درمانگر یا دوستانش درباره‌ی زمان آنلاین بودن خود، و استفاده و ارتباط با اینترنت به عنوان یک راه فرار از مشکلات زندگی واقعی یا خلاص شدن از احساس کسالت ملامت‌انگیز خود و رهایی از احساسات درماندگی، گناه، اضطراب یا افسردگی می‌داند. (Anderson, 1997: 44؛ نقل از تاجیک اسماعیلی، ۱۳۸۹: ۲۸).

اینترنت به عنوان یکی از تعاملی‌ترین فناوری‌های نوین ارتباطی این شرایط را برای آنان فراهم می‌کند که با وارد شدن به چت روم‌ها و چت کردن در فضای مجازی، بتوانند هم نیاز به ارتباط با دیگران را برآورده ساخته و هم به آزمون هویت‌های گوناگون بپردازند. وابستگی و اعتیاد به اینترنت می‌تواند تبعات مختلفی در روح و روان و رفتار نوجوانان ایجاد کند. وابستگی به هر چیز، از میزان وقت، زمان و توجهی که فرد باید به امور دیگر معطوف کند، می‌کاهد. چت کردن در آن، وبگردی، دانلود و آپلود موزیک، تصویر، ویدئو، و ... انجام بازی‌های آنلاین و ... نوجوانان را به اینترنت وابسته کرده، و زمان بیشتری را در فضای مجازی خواهند گذراند. نوجوانان با جذب

شدن در اینترنت از دنیای واقعی فاصله گرفته و شناخت، قضاوت‌ها، تصمیم‌گیری‌ها و نگرش آنها به دنیای واقعی تحت تأثیر فضای مجازی خواهد بود. لذا ممکن است نگرش و باور آنها به دنیای عادلانه نیز از وابستگی به اینترنت نشأت گرفته و تحت تأثیر آن قرار گیرد. شناخت تبعات و تأثیر احتمالی اینترنت بر باور دنیای عادلانه می‌تواند مسئولین و سازمان‌های ذی ربط را در پیشگیری از تبعات منفی این وضعیت یاری کند. بنابراین پژوهش حاضر با هدف تحلیل وضعیت باور به دنیای عادلانه در میان دانش‌آموزان کاربر اینترنت طراحی و انجام شده و سؤال اصلی پژوهش این است که وضعیت باور به دنیای عادلانه در میان دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه شهر تهران که کاربر اینترنت هستند، چگونه است؟ همچنین سؤال‌های فرعی پژوهش عبارتند از: وضعیت باورهای دنیای عادلانه برای خود، در میان دانش‌آموزان کاربر اینترنت چگونه است؟ وضعیت باورهای دنیای عادلانه برای دیگران، در میان دانش‌آموزان کاربر اینترنت چگونه است؟ وضعیت باورهای دنیای عادلانه عمومی، در میان دانش‌آموزان کاربر اینترنت چگونه است؟ وضعیت باورهای دنیای ناعادلانه، در میان دانش‌آموزان کاربر اینترنت چگونه است؟

روش شناسی پژوهش

روش پژوهش حاضر میدانی، تکنیک آن پیمایش و ابزار، پرسشنامه است. جامعه آماری پژوهش، شامل کلیه دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه مدارس شهر تهران در سال ۱۳۹۷ و حجم نمونه مورد نیاز، بر اساس جدول مورگان ۳۸۴ نفر و شیوه نمونه‌گیری، خوشه‌ای چند مرحله‌ای است. برای سنجش میزان و ابعاد باور به دنیای عادلانه، از پرسشنامه طراحی شده توسط ساتون و داگلاس (۲۰۰۵)، دالبرت (۱۹۹۹) و دالبرت و همکاران (۲۰۰۱)، بر اساس باورهای عمومی (عادلانه بودن دنیا) و باورهای شخصی (عادلانه بودن وقایعی که در زندگی خود فرد اتفاق می‌افتد)، استفاده شده است. این پرسشنامه ۲۷ گویه‌ای و دارای ۴ خرده‌مقیاس "باور دنیای عادلانه برای خود" (۸ گویه)، "باورهای دنیای عادلانه برای دیگران" (۸ گویه)، "باورهای دنیای عادلانه عمومی" (۷ گویه)، "باورهای دنیای ناعادلانه" (۴ گویه) است. نمره‌گذاری

گویه‌ها روی مقیاس لیکرت پنج درجه‌ای «کاملاً موافق=۵»، «موافق=۴»، «نظری ندارم=۳»، «مخالف=۲»، «کاملاً مخالف=۱»، انجام می‌شود (صفاری نیا، ۱۳۹۱، ۵۰). به منظور تعیین روایی ابزار اندازه‌گیری، از روایی صوری استفاده شد. بدین صورت که ابتدا ابزار اندازه‌گیری این پژوهش همراه با اهداف و فرضیه‌های تحقیق به جمعی از اساتید صاحب نظر در این حوزه جهت بررسی داده شد، سپس کلیه سئوال‌هایی که همه اساتید اهل فن روی آن توافق نظر داشتند، نگه داشته شد و پرسشنامه پس از اصلاح، در میان اعضای نمونه آماری به اجرا درآمد. به منظور تعیین پایایی ابزارهای اندازه‌گیری مورد استفاده در پژوهش، از روش «آلفای کرونباخ» استفاده شد. پایایی پرسشنامه باور به دنیای عادلانه ۰/۸۳ بدست آمد.

یافته‌های پژوهش

پاسخ نمونه مورد مطالعه به عبارات پرسشنامه باورهای دنیای عادلانه

الف - باور دنیای عادلانه برای خود

جدول شماره ۱: پاسخ نمونه مورد مطالعه به عبارات بعد "باورهای دنیای عادلانه برای

خود" (فراوانی، درصد، میانگین و ترتیب)

ترتیب میانگین	میانگین از ۵	جمع	کاملاً موافق، ۵	موافق، ۴	نظری ندارم، ۳	مخالف، ۲	کاملاً مخالف، ۱	درصد	باورهای دنیای عادلانه برای
7	2.97	376	17	94	81	107	17	درصد	۱. وضعیتی که من در دنیا دارم، کاملاً منصفانه است.
		100%	12.5%	25.0%	21.5%	28.5%	12.5%		
2	3.70	375	101	151	47	60	16	درصد	۲. من آن چیزی را از دنیا به دست می آورم که شایستگی
		100%	26.9%	40.3%	12.5%	16.0%	4.3%		
8	2.86	374	21	88	117	114	34	درصد	۳. دیگران در زندگی با من منصفانه رفتار می کنند.
		100%	5.6%	23.5%	31.3%	30.5%	9.1%		
5	3.54	375	77	148	67	68	15	درصد	۴. من در دنیا پاداشها و تنبیه هایی که سزاوار آن هستم را
		100%	20.5%	39.5%	17.9%	18.1%	4.0%		
1	3.74	375	98	150	66	54	7	درصد	۵. من در دنیا در خور شان خویش از دیگران احترام به
		100%	26.1%	40.0%	17.6%	14.4%	1.9%		
3	3.60	376	82	149	74	55	16	درصد	۶. من در دنیا چیزی را که سزاوار داشتن آن هستم به
		100%	21.8%	39.6%	19.7%	14.6%	4.3%		
4	3.57	379	91	141	60	68	19	درصد	۷. من به اندازه تلاشی که می کنم مورد توجه قرار می گیرم و پاداش دریافت می کنم.
		100%	24.0%	37.2%	15.8%	17.9%	5.0%		
6	3.26	380	63	103	113	70	31	درصد	۸. وقتی که در دنیا بدشانسی می آورم، خودم مستوجب آن
		100%	16.6%	27.1%	29.7%	18.4%	8.2%		
	3.40								وضعیت کا

بر اساس اطلاعات مندرج در جدول شماره ۱ ملاحظه می شود، در دانش آموزان

مورد مطالعه، به ترتیب:

بدست آوردن احترام از دیگران موضوع عبارت ۵ پرسشنامه، و بدست آوردن

چیزهای شایسته خود موضوع عبارت ۲ پرسشنامه با میانگین های ۳,۷۴ و ۳,۷۰ (در

مقیاس اندازه گیری ۱ تا ۵)، مهم ترین عناصر بعد "باورهای دنیای عادلانه برای

خود" بوده ولی قائل به منصفانه بودن وضع خود در دنیا موضوع عبارت ۱ پرسشنامه و

قائل به منصفانه بودن رفتار دیگران با خود موضوع عبارت ۳ پرسشنامه با میانگین های

۲,۹۷ و ۲,۸۶، در رتبه های آخر بوده اند، مشاهده سایر موارد با کسب رتبه های ۳ تا

۶ نیز قابل تامل است. در مجموع "باورهای دنیای عادلانه برای خود" (از ابعاد

باورهای دنیای عادلانه) با کسب میانگین ۳,۴۰ مورد تایید و موافقت دانش‌آموزان مورد مطالعه بوده است.

ب- باور دنیای عادلانه برای دیگران

جدول شماره ۲: پاسخ نمونه مورد مطالعه به عبارات بعد "باورهای دنیای عادلانه برای

دیگران" (فراوانی، درصد، میانگین و ترتیب)

ترتیب میانگین	میانگین از ۵	جمع	کاملاً موافق، ۵	موافق، ۴	نظری ندارم، ۳	مخالف، ۲	کاملاً مخالف، ۱	فراوانی	باورهای دنیای عادلانه برای
7	2.66	378	36	50	96	141	55	فراوانی	۹. وضعیتی که افراد در دنیا دارند کاملاً منصفانه
		100%	9.5%	13.2%	25.4%	37.3%	14.6%	درصد	
5	3.18	377	52	108	98	94	25	فراوانی	۱۰. مردم چیزی را از دنیا به دست می‌آورند که
		100%	13.8%	28.6%	26.0%	24.9%	6.6%	درصد	
8	2.31	376	8	35	95	164	74	فراوانی	۱۱. مردم در زندگی با یکدیگر منصفانه رفتار می‌کنند
		100%	2.1%	9.3%	25.3%	43.6%	19.7%	درصد	
3	3.34	376	59	124	102	67	24	فراوانی	۱۲. مردم سزاوار پاداشها و تنبیه‌هایی هستند
		100%	15.7%	33.0%	27.1%	17.8%	6.4%	درصد	
1	3.56	377	77	150	71	66	13	فراوانی	۱۳. هر کسی در دنیا در خور شان خویش را از دیگران
		100%	20.4%	39.8%	18.8%	17.5%	3.4%	درصد	
4	3.33	376	57	132	87	77	23	فراوانی	۱۴. مردم چیزی را به دست می‌آورند که سزاوار
		100%	15.2%	35.1%	23.1%	20.5%	6.1%	درصد	
2	3.36	379	76	115	82	81	25	فراوانی	۱۵. مردم به اندازه تلاشی که می‌کنند مورد توجه قرار می‌دهند
		100%	20.1%	30.3%	21.6%	21.4%	6.6%	درصد	
6	3.07	379	53	77	128	86	35	فراوانی	۱۶. افرادی که در دنیا بدشانسی می‌آورند،
		100%	14.0%	20.3%	33.8%	22.7%	9.2%	درصد	
	3.10								وضعیت کلی

در جدول شماره ۲ ملاحظه می‌شود، در دانش‌آموزان مورد مطالعه، به ترتیب: کسب احترام درخور شان خویش موضوع عبارت ۱۳ پر سه‌شماره، و مورد توجه قرار گرفتن به اندازه تلاش خویش موضوع عبارت ۱۵ پر سه‌شماره با میانگین‌های ۳,۵۶ و ۳,۳۶ (در مقیاس اندازه‌گیری ۱ تا ۵)، مهم‌ترین عناصر بعد "باورهای دنیای عادلانه برای دیگران" بوده ولی قائل به منصفانه بودن وضعی افراد دنیا موضوع عبارت ۹ پر سه‌شماره و رفتار منصفانه مردم باهم موضوع عبارت ۳ پر سه‌شماره با میانگین‌های ۲,۶۶ و ۲,۳۱، در رتبه‌های آخر بوده‌اند، مشاهده سایر موارد با کسب رتبه‌های ۳ تا ۶ نیز قابل تامل است. در مجموع "باورهای دنیای عادلانه برای دیگران" (از ابعاد

باورهای دنیای عادلانه) با کسب میانگین ۳,۱۰ به صورت جدی مورد نظر دانش‌آموزان مورد مطالعه نبوده است.

ج- باور دنیای عادلانه عمومی

جدول شماره ۳: پاسخ نمونه مورد مطالعه به عبارات بعد "باورهای دنیای عادلانه

عمومی" (فراوانی، درصد، میانگین و ترتیب)

ترتیب	میانگین	جمع	کاملاً	موافق، ۴	نظری	مخالف، ۲	کاملاً		باورهای دنیای عادلانه عمومی
2	3.25	378	58	124	76	96	24	فراوانی	۱۷. احساس می‌کنم هر کسی در زندگی چیزی را به دست
		100%	15.3%	32.8%	20.1%	25.4%	6.3%	درصد	
4	3.21	380	52	121	86	95	26	فراوانی	۱۸. تلاش‌های هر انسانی همیشه
		100%	13.7%	31.8%	22.6%	25.0%	6.8%	درصد	
1	3.37	380	61	125	106	71	17	فراوانی	۱۹. به نظر من مردم مستحق
		100%	16.1%	32.9%	27.9%	18.7%	4.5%	درصد	
5	3.07	379	37	99	120	101	22	فراوانی	۲۰. مردم خودشان مستوجب
		100%	9.8%	26.1%	31.7%	26.6%	5.8%	درصد	
3	3.24	379	44	142	77	94	22	فراوانی	۲۱. هر کسی در دنیا شایسته آن
		100%	11.6%	37.5%	20.3%	24.8%	5.8%	درصد	
6	2.82	379	28	77	105	138	31	فراوانی	۲۲. پادشاهها و تنبیه‌ها در دنیا
		100%	7.4%	20.3%	27.7%	36.4%	8.2%	درصد	
7	2.44	377	24	47	93	119	94	فراوانی	۲۳. اعتقاد شخصی من این
		100%	6.4%	12.5%	24.7%	31.6%	24.9%	درصد	
	3.06								وضعیت کلی

در جدول شماره ۳ ملاحظه می‌شود، در دانش‌آموزان مورد مطالعه، به ترتیب:

مستحق بودن مردم در پادشاهها و تنبیه‌های بدست آمده موضوع عبارت ۱۹ پرسشنامه، و احساس اینکه مردم هرچه بدست می‌آورند مستحق همانند موضوع عبارت ۷ پرسشنامه با میانگین‌های ۳,۳۷ و ۳,۲۵ (در مقیاس اندازه‌گیری ۱ تا ۵)، مهم‌ترین عناصر بعد "باورهای دنیای عادلانه عمومی" بوده ولی قائل به منصفانه بودن پادشاهها و تنبیه‌ها برای انسان در دنیا موضوع عبارت ۲۲ پرسشنامه و اعتقاد به سرشار بودن دنیا از انصاف موضوع عبارت ۲۳ پرسشنامه با میانگین‌های ۲,۸۲ و ۲,۴۴، در رتبه‌های آخر بوده‌اند، مشاهده سایر موارد با کسب رتبه‌های ۳ تا ۵ نیز قابل تامل است. در مجموع "باورهای دنیای عادلانه عمومی" (از ابعاد باورهای

دنیای عادلانه) با کسب میانگین ۳,۰۶ مورد نظر دانش‌آموزان مورد مطالعه نبوده است.

د - باور دنیای ناعادلانه

جدول شماره ۴: پاسخ نمونه مورد مطالعه به عبارات بعد "باورهای دنیای ناعادلانه" (فراوانی،

درصد، میانگین و ترتیب)

ترتیب	میانگین	جمع	کاملاً	موافق، ۴	نظری	مخالف، ۲	کاملاً	فراوانی	باورهای دنیای ناعادلانه
1	3.93	380	133	141	70	20	16	فراوانی	۲۴. در دنیا بسیاری از مردم از سرنوشتی ناعادلانه رنج می‌کنند.
		100%	35.0%	37.1%	18.4%	5.3%	4.2%	درصد	
2	3.39	379	56	111	142	65	5	فراوانی	۲۵. احساس می‌کنم تصمیمات مهم زندگی مردم در دنیا اغلب غیر عادلانه است.
		100%	14.8%	29.3%	37.5%	17.2%	1.3%	درصد	
3	3.19	378	68	98	88	86	38	فراوانی	۲۶. به باور من دنیا مکانی سرشار از بی عدالتی است.
		100%	18.0%	25.9%	23.3%	22.8%	10.1%	درصد	
4	2.90	380	51	73	117	66	73	فراوانی	۲۷. فکر نمی‌کنم روزی فرا برسد که بی عدالتی‌های روا داشته شده وضعیت کلی
		100%	13.4%	19.2%	30.8%	17.4%	19.2%	درصد	
	3.35								

در جدول شماره 4 ملاحظه می‌شود، در دانش‌آموزان مورد مطالعه، به ترتیب: باور به رنج بردن مردم از سرنوشتشان موضوع عبارت ۲۴ پر سشنامه، با میانگین ۳,۹۳ (در مقیاس اندازه‌گیری ۱ تا ۵)، مهم‌ترین عنصر بعد "باورهای دنیای ناعادلانه" بوده ولی قائل به عدم جبران بی عدالتی‌ها موضوع عبارت ۲۷ پر سشنامه با میانگین ۲,۹۰، در رتبه آخر باور آنان بوده است، ضمن قابل تامل بودن موارد مربوط به رتبه‌های ۳ و ۲، وضعیت کلی "باورهای دنیای ناعادلانه" (از ابعاد باورهای دنیای عادلانه) با کسب میانگین ۳,۳۵ مورد نظر دانش‌آموزان قرار داشته است.

ه- وضعیت کلی باورهای دنیای عادلانه

جدول ۵- وضعیت کلی ابعاد ۴ گانه باورهای دنیای عادلانه،

انحراف استاندارد	ترتیب میانگین	میانگین از ۵	بیشترین مقدار	کمترین مقدار	تعداد نمونه	
0.76	1	3.40	5	1.38	380	باورهای دنیای عادلانه برای خود
0.76	3	3.10	5	1	380	باورهای دنیای عادلانه برای دیگران
0.79	4	3.06	5	1	380	باورهای دنیای عادلانه عمومی
0.86	2	3.36	5	1	380	باورهای دنیای ناعادلانه
0.56	-	3.22	4.93	1.81	380	باورهای دنیای عادلانه، جمع باورها

در جدول شماره ۵ نتایج جدول‌های ۱ الی ۴ دیده می‌شود، براین اساس، بعدهای: باورهای دنیای عادلانه برای خود، باورهای دنیای ناعادلانه، باورهای دنیای عادلانه برای دیگران و باورهای دنیای عادلانه عمومی با میانگین‌های ۳,۴۰، ۳,۳۶، ۳,۱۰ و ۳,۰۶ (در مقیاس اندازه‌گیری ۱ تا ۵) تا حدودی مورد باور دانش‌آموزان است.

بحث و نتیجه گیری

پژوهش حاضر با هدف تحلیل وضعیت باور دنیای عادلانه در میان دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه شهر تهران که کاربر اینترنت هستند انجام شده است. یافته‌های حاصل از پژوهش نشان داد در بعد باورهای دنیای عادلانه برای خود، موضوع سؤال فرعی اول؛ به دست آوردن احترام از دیگران موضوع عبارت ۵ پرسشنامه، و به دست آوردن چیزهای شایسته خود، موضوع عبارت ۲ پرسشنامه با میانگین‌های ۳٫۷۴ و ۳٫۷۰ (در مقیاس اندازه‌گیری ۱ تا ۵)، مهم‌ترین عناصر بعد "باورهای دنیای عادلانه برای خود" بوده ولی قائل به منصفانه بودن وضع خود در دنیا موضوع عبارت ۱ پرسشنامه و قائل به منصفانه بودن رفتار دیگران با خود موضوع عبارت ۳ پرسشنامه با میانگین‌های ۲٫۹۷ و ۲٫۸۶، در رتبه‌های آخر بوده‌اند، مشاهده سایر موارد با کسب رتبه‌های ۳ تا ۶ نیز قابل تامل است. در مجموع "باورهای دنیای عادلانه برای خود" (از ابعاد باورهای دنیای عادلانه) با کسب میانگین ۳٫۴۰ مورد تایید و موافقت دانش‌آموزان مورد مطالعه بوده است.

تحلیل آنکه برای نوجوانان و دانش‌آموزان مورد مطالعه، کسب احترام از جانب دیگران برای خود، و به دست آوردن چیزهای شایسته برای خود، مهم‌تر از ابعاد دیگر بوده و بیش از هر چیزی به کسب احترام و کسب چیزهای شایسته و مطلوب برای خودش اهمیت می‌دهد. اما در مورد مواردی مانند منصفانه بودن رفتار دیگران با او، رضایت چندانی نداشته و در حقیقت دانش‌آغل دانش‌آموزان مورد مطالعه گمان می‌کنند که رفتار دیگران با آنها چندان منصفانه نیست و همچنین دنیا نسبت به آنها وضعیت منصفانه‌ای ندارد. شاید این یافته‌ها را بتوان از این دیدگاه تحلیل کرد که سن نوجوانی، انتظارات و نیازهای خاص خود را در فرد ایجاد کرده و نوجوانان شرایط مطلوب‌تر و بهتری را طلب می‌کنند. از سوی دیگر استفاده بیش از حد از اینترنت شاید منجر به بالا رفتن سطح آگاهی و در نتیجه افزایش سطح انتظارات آنان شده و از دنیا توقع موارد شایسته‌تر و منصفانه‌تری دارند.

در بعد باورهای دنیای عادلانه برای دیگران، موضوع سؤال فرعی دوم؛ کسب احترام درخور شأن خویش موضوع عبارت ۱۳ پرسشنامه، و مورد توجه قرارگرفتن به اندازه تلاش خویش موضوع عبارت ۱۵ پرسشنامه با میانگین‌های ۳,۳۶ و ۳,۵۶ (در مقیاس اندازه‌گیری ۱ تا ۵)، مهم‌ترین عناصر بعد "باورهای دنیای عادلانه برای دیگران" بوده ولی قائل به منصفانه بودن وضعیت افراد در دنیا موضوع عبارت ۹ پرسشنامه و رفتار منصفانه مردم باهم موضوع عبارت ۳ پرسشنامه با میانگین‌های ۲,۶۶ و ۲,۳۱، در رتبه‌های آخر بوده‌اند، مشاهده سایر موارد با کسب رتبه‌های ۳ تا ۶ نیز قابل تامل است. در مجموع "باورهای دنیای عادلانه برای دیگران" (از ابعاد باورهای دنیای عادلانه) با کسب میانگین ۳,۱۰ به صورت جدی مورد نظر دانش‌آموزان مورد مطالعه نبوده است.

دانش‌آموزان مورد مطالعه در باور به دنیای عادلانه برای دیگران نیز در پی کسب احترام و توجهی که به اندازه تلاش و کوشش آنها در زندگی است، بوده و در میان عبارت‌های مربوط به این بعد، توجه و تأکید اصلی آنها همچنان بر کسب احترام برای خود است. آنان در مورد منصفانه بودن دنیا و وضعیت افراد در دنیا و همچنین در مورد منصفانه بودن رفتارهای مردم با یکدیگر، نظر مساعد چندانی نداشته و لذا می‌توان این‌گونه نتیجه گرفت که به نظر دانش‌آموزان مورد مطالعه، دنیا برای افراد خیلی منصفانه نیست و مردم نیز رفتارهای چندان منصفانه‌ای با یکدیگر ندارند. در مجموع، یافته‌ها نشان داد که دانش‌آموزان شرایط دنیا را نسبت به خود و مردم خیلی منصفانه نمی‌بینند.

در بعد باورهای دنیای عادلانه عمومی، موضوع سؤال فرعی سوم؛ مستحق بودن مردم در پاداش‌ها و تنبیه‌های به دست آمده موضوع عبارت ۱۹ پرسشنامه، و احساس اینکه مردم هرچه به دست می‌آورند مستحق همانند موضوع عبارت ۷ پرسشنامه با میانگین‌های ۳,۳۷ و ۳,۲۵ (در مقیاس اندازه‌گیری ۱ تا ۵)، مهم‌ترین عناصر بعد "باورهای دنیای عادلانه عمومی" بوده ولی قائل به منصفانه بودن پاداش‌ها و تنبیه‌ها برای انسان در دنیا موضوع عبارت ۲۲ پرسشنامه و اعتقاد به سرشار بودن دنیا از انصاف موضوع عبارت ۲۳ پرسشنامه با میانگین‌های ۲,۸۲ و ۲,۴۴، در رتبه‌های آخر

بوده‌اند، مشاهده سایر موارد با کسب رتبه‌های ۳ تا ۵ نیز قابل تامل است. در مجموع "باورهای دنیای عادلانه عمومی" (از ابعاد باورهای دنیای عادلانه) با کسب میانگین ۳,۰۶ مورد نظر دانش‌آموزان مورد مطالعه نبوده است.

از دیدگاه دانش‌آموزان مورد مطالعه، مردم مستحق پاداش‌ها و تنبیه‌هایی هستند که بر سر آنها می‌آید و هرچه که مستحق‌اند در زندگی به دست می‌آورند. تحلیل این نکته قابل تأمل است که آنان برای خود احترام و چیزهای شایسته می‌خواهند و انتظار دارند که به اندازه تلاش خویش، مورد توجه و عنایت قرار بگیرند، اما در مورد دیگران این نگرش را دارند که آنان مستحق همان پاداش‌ها و تنبیه‌هایی هستند که در زندگی به دست می‌آورند. آنان جهان را سرشار از انصاف نمی‌دانند و به این عبارت نمره بسیار کمتری داده‌اند. در حقیقت، دنیا را نسبت به خود منصفانه و عادلانه نمی‌دانند اما در مورد اینکه مردم مستحق آنچه که تجربه می‌کنند و بر سرشان می‌آید، دیدگاهی کاملاً متفاوت نسبت به شرایط خود دارند. در بخش‌های پیشین نوشتار حاضر به این نکته اشاره شد که این نوع نگاه ممکن است ناشی از خطای منفی بوده و ریشه در نگرش‌های متعصبانه داشته باشد. به نظر می‌رسد یافته‌های پژوهش حاضر مؤید این مسأله بوده و دانش‌آموزان مورد مطالعه خود را نسبت به دیگران به نوعی ارجح می‌دانند.

در بعد باورهای دنیای ناعادلانه، موضوع سؤال فرعی چهارم؛ باور به رنج بردن مردم از سرنوشتشان موضوع عبارت ۲۴ پرسشنامه، با میانگین ۳,۹۳ (در مقیاس اندازه‌گیری ۱ تا ۵)، مهم‌ترین عنصر بعد "باورهای دنیای ناعادلانه" بوده ولی قائل به عدم جبران بی‌عدالتی‌ها موضوع عبارت ۲۷ پرسشنامه با میانگین ۲,۹۰، در رتبه آخر باور آنان بوده است. ضمن قابل تامل بودن موارد مربوط به رتبه‌های ۳ و ۲، وضعیت کلی "باورهای دنیای ناعادلانه" (از ابعاد باورهای دنیای عادلانه) با کسب میانگین ۳,۳۵ مورد نظر دانش‌آموزان قرار داشته است.

و در پاسخگویی به سؤال اصلی پژوهش، بعدهای: باورهای دنیای عادلانه برای خود، باورهای دنیای ناعادلانه، باورهای دنیای عادلانه برای دیگران و باورهای دنیای

عادلانه عمومی با میانگین‌های ۳,۴۰، ۳,۳۶، ۳,۱۰ و ۳,۰۶ (در مقیاس اندازه‌گیری ۱ تا ۵) تاحدودی مورد باور دانش‌آموزان است.

تحلیل آنکه باور دنیای عادلانه در میان دانش‌آموزان مورد مطالعه، در حد متوسط بوده و این نکته شایان ذکر است که کسب احترام و توجهی که در شأن آنان باشد و همچنین تمایل به کسب چیزهای شایسته و مطلوب برای خود، و مستحق بودن مردم در کسب پاداش‌ها و تنبیه‌ها، و همچنین باور به رنج بردن مردم از سرنوشت خویش برای آنان در اولویت بوده است.

منابع

۱. بونک، آبراهام. پی و ون و گت ، مارک. ۲۰۰۸. روان شناسی اجتماعی کاربردی (از مشکلات تا راه حلها). ترجمه مجید صفاری نیا و پرستو حسن زاده. ۱۳۸۹. تهران : انتشارات ویرایش.
  ۲. تاجیک اسماعیلی، سمیه (۱۳۸۹). «تأثیر فناوریهای نوین ارتباطی (اینترنت و چت) بر هویت ملی دانش آموزان دختر دبیرستانی شهر تهران». رساله دکتری. دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران.
  ۳. حسن زاده، رمضان؛ صالحی، محمد و رضایی کیاسری، علیرضا. (۱۳۸۹). رابطه بین استفاده افراطی از تکنولوژی (اعتیاد به اینترنت و SMS) و وضعیت آموزشی و روانی دانش آموزان. *فصلنامه روانشناسی تربیتی* 1, (3), ۶۹-۸۱.
  ۴. خواجه نوری، بیژن و مقدس، علی اصغر. (۱۳۸۷). بررسی عوامل اجتماعی و فرهنگی مؤثر بر میزان گذران اوقات فراغت مورد مطالعه دانش آموزان دبیرستانی شهرستان آباده. *پژوهش نامه علوم انسانی و اجتماعی*. شماره ۲. ویژه نامه. ۱۳۳-۱۵۶.
  ۵. داوودی، کاظم و تاجیک اسماعیلی، سمیه (۱۳۹۷). رابطه میان میزان و نوع حضور در فضای مجازی با دل بستگی به مکان در میان دانش آموزان دوره اول و دوم متوسطه. *فصلنامه راهبرد اجتماعی فرهنگی*، سال هفتم، شماره بیست و ششم. ۲۷۹-۳۱۷.
  ۶. صفاری نیا، مجید. ۱۳۹۱. آزمون های روانشناسی اجتماعی و شخصیت. انتشارات ارجمند.
  ۷. عبدالله آبادی، ندا (۱۳۹۵)، *تدوین برنامه آموزش والدین مبتنی بر تجربه زیسته دختران نوجوان از احساس تنهایی*. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه علامه طباطبایی.
  ۸. فرهادی نیا، مسعود. ملکشاهی، فریده. جلیلود، مانیا. فروغی، سعید و رضایی، سیمین. ۱۳۹۴. بررسی ارتباط بین اعتیاد به اینترنت و سلامت عمومی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی لرستان در سال ۱۳۹۲. *فصلنامه*
1. McParland, L.J., & Knussen, C. (2010). Just world beliefs moderate the relationship of pain intensity

and disability with psychological distress in chronic pain support group members. *European Journal of Pain*, 14, 71-76.

2. Nastiezaie N. The relationship between general health and internet addiction. *Zahedan Journal of Research in Medical Sciences*. 2009; 11 (1): 57-63. (In Persian)
3. Sutton, M.R., & Douglas, M.K. (2005). Justic for all, or just for me? More evidence of the importance of the self-other distinction in just-world beliefs. *Personality and Individual Differences*, 39, 637-645.